

Maatschappelijk Impact Team

memo

Achtergrond, totstandkoming en follow up advies
maatschappelijke impact Long Covid

Aanleiding

In de vergadering van 11 april 2023 heeft het MIT besloten om een ongevraagd advies uit te brengen over de maatschappelijke impact van Long Covid. Dit advies is agenderend van aard en geeft een eerste beeld van de maatschappelijke impact en kosten van de pandemie op langere termijn.

Leeswijzer

Jullie ontvangen bijgaand het eindconcept van het MIT-advies Maatschappelijk gevolgen van Long Covid met drie bijlagen:

1. Lijst gesprekspartners
2. MIT-onderzoek 'Nederlanders en percepties van Long Covid'
3. Berekeningen prevalentie en maatschappelijke kosten Long Covid

Op aanvraag is ook nog beschikbaar:

4. Gespreksverslagen geïnterviewden
5. Verslagen belronde stakeholders
6. Literatuuroverzicht
7. Berekeningen maatschappelijke kosten Long Covid in Excel

Tweetrapsraket

Zoals afgesproken is bij de totstandkoming van het advies een tweetrapsraket gevolgd:

- tijdens de technische briefing aan de Tweede Kamer van 9 mei jongstleden, is een eerste indicatie gegeven van ordegrrootte en de maatschappelijke impact van Long Covid, zo goed mogelijk onderbouwd vanuit wetenschap en praktijk zie [Presentatie voorzitter MIT technische briefing 9 mei 2023 | Publicatie | Rijksoverheid.nl](#);
- het voorliggende advies bevat een verdiepingsslag waarbij naast een analyse van ordegrrootte en maatschappelijke impact, ook beleids- en handelingsopties worden geschetst.

Politiek draagvlak

De bijdrage van het MIT aan de technische briefing, met als invalshoek de maatschappelijk impact van Long Covid, werd in de Tweede Kamer goed opgepakt. Er werden verschillende vragen aan Jolande gesteld. Onze bijdrage werd versterkt door de andere experts (o.a. [5.1.2e](#) en [5.1.2e](#) van C-support/ZonMw) die ook indringend aandacht vroegen voor Long Covid. In het Kamerdebat over corona en pandemische paraatheid dat op 10 mei plaatsvond, werd regelmatig verwezen naar de technische briefing en de inbreng van het MIT.

De Tweede Kamer heeft daarna besloten om een plenair debat aan te vragen over Long Covid. Het voorstel daartoe van CU en CDA is op 16 mei vrijwel kamerbreed ondersteund. Dit wordt het eerste plenaire debat over Long Covid, waarbij de Kamer naast de bewindspersonen van VWS ook de bewindspersonen van SZW heeft uitgenodigd. In ons rondje langs Kamerleden heeft [5.1.2e](#) (CU) ons laten weten dat hij de griffie gevraagd heeft om het debat nog voor het zomerreces te plannen, maar niet voordat het MIT haar advies heeft uitgebracht. Dit betekent dat er inmiddels wordt uitgekeken naar ons advies door de Tweede Kamer. Hoewel het niet zeker is of het debat nog voor het zomerreces plaatsvindt, is het belangrijk dat we de beoogde publicatiedatum van medio juni halen.

Interdepartementaal draagvlak

In de voorbereidingen van het advies is zowel met de [5.1.2e](#) van SZW (gesprek met minister volgt nog) als met de minister van VWS gesproken over het advies en de reikwijdte ervan. Een discussiepunt dat regelmatig terugkomt, is of het mandaat van het MIT zich ook uitstrekt tot thema's die op het domein van VWS liggen. Wij hebben aangegeven dat het MIT zich conform onze startnotitie en het werkprogramma zal buigen over de toegang tot zorg vanuit het perspectief van de maatschappelijke impact op mensen. Wij zullen uiteraard geen uitspraken doen die tot het medische vakgebied behoren, maar zullen wel door de bril van onze sociaal-maatschappelijke en economische expertise kijken naar zorg en gezondheid. Deze taakopvatting is in de gesprekken expliciet onderschreven door SZW en VWS.

De ministers van VWS en SZW hebben op 1 juni 2023 een brief aan de Tweede Kamer gestuurd over hun aanpak van Long Covid: [Ruim €32 miljoen extra voor onderzoeksprogramma en nationaal expertisenetwerk post-COVID | Nieuwsbericht | Rijksoverheid.nl](#)

Maatschappelijk draagvlak

Bij de gesproken partijen (zie interviewlijst) is er veel belangstelling voor het advies van het MIT over de maatschappelijke impact van Long Covid, vanuit verschillende perspectieven. Breed gedeeld is de wens om meer onderzoek te doen en zoveel

mogelijk in te zetten op participatie en re-integratie. Medische en maatschappelijke erkenning staan daarbij centraal.

Werkwijze

De aanpak van dit advies volgt zoveel mogelijk de werkwijze die we ontwikkeld hebben voor de gevraagde advisering. We hebben uitvraag gedaan bij de expertleden; inzichten van wetenschappelijke experts en inzichten uit de praktijk verzameld en verwerkt; en de relevante thema's van brede welvaart voor dit advies geselecteerd. Bovendien hebben we onderzoek uitgezet bij het LISS panel waarbij de door het MIT onderscheiden groepen die kwetsbaar zijn voor de pandemie(maatregelen) zijn bevraagd.

Commentaar MIT-leden op conceptadvies

Het commentaar van MIT-leden op het conceptadvies is zoveel mogelijk verwerkt.

- Het advies is agenderend van aard. De inzichten uit de analyse staan centraal. De maatschappelijke impact is beschreven, overall en per deelterrein, en (waar mogelijk) de maatschappelijke kosten. Er is onderbouwing vanuit wetenschap en praktijk; stellig waar dat kan, en met nuance waar nodig.
- Er zijn (als tweede trap van de tweetrapsraket) wel aanbevelingen geformuleerd: niet vrijblijvend, maar wel op een hoger abstractieniveau dan in het conceptadvies, waarbij de invulling (#hoedan, #wiedan) meer aan beleidsmakers wordt overgelaten. Daarbij worden geen stelselherzieningen voorgesteld, maar wel de 'weeffouten' in stelsels blootgelegd.
- Aanbevelingen zijn geclusterd en daarmee verminderd in aantal.
- Aanbevelingen zijn aangepast na het verschijnen van de brief van de minister over het voorgenomen Onderzoeksprogramma Long Covid.
- De focus in de adviezen ligt op de maatschappelijke impact, het terrein van het MIT. Maatschappelijke impact is een breed terrein. We gaan niet ons mandaat te buiten en hebben expertise gezocht waar deze aanvullend nodig is op de expertise van de commissie.
- De toegang tot zorg is ook vanuit maatschappelijke impact bezien. De vervlechting met de medische erkenning is wel essentieel en daarom benoemd.
- Er wordt nergens een uitzonderingspositie voor Long Covid bepleit en er worden nergens extra regels voorgesteld. We zien vooral dat de onbekendheid van deze nieuwe ziekte barrières opwerpt (meer dan bij bestaande/erkende ziektes). Daarnaast gaat het in potentie om grote aantallen, waardoor de uitvoeringscapaciteit van systemen (sociale zekerheid, zorg, onderwijs) onder druk kan komen te staan.
- Het thema onderwijs is uitgebreid naar MBO, HBO en WO.

- We volgen bij Long Covid de definitie van de WHO en spreken van ernstige klachten of beperkingen, ook om de dwarsverbanden naar maatschappelijke terreinen te kunnen maken (waar niet je ziekte beperkend is, maar de mate waarin je nog kunt participeren).
- Partijen betrokken bij Q-koorts zijn geraadpleegd en hierover is een kader opgenomen.
- De LISS-enquête is gebruikt ter ondersteuning in het advies en verder opgenomen in de bijlage; uit het onderzoek blijkt dat er is maatschappelijk draagvlak voor dit onderwerp. De uitspraken in het onderzoek over de Nederlandse bevolking zijn (na weging) representatief voor de bevolking. De vier kwetsbare groepen van het MIT zijn ongewogen meegenomen in de steekproef. De bijlage bevat een uitvoerige methodologische verantwoording.
- Commentaar in de marge is zoveel mogelijk verwerkt.

Overige aanpassingen

Het MIT-commentaar, nagekomen inzichten uit literatuur en gesprekken en overleg tussen voorzitter en secretariaat hebben gemaakt dat er nog flink wat aanpassingen zijn gedaan aan de inhoud en de structuur van het advies.

- Omdat het gaat om een ongevraagd advies, en daarmee niet zoals bij de gevraagde adviezen de context onmiddellijk helder is, is de volgorde ten opzichte van het conceptadvies omgedraaid. Het advies begint met de aanleiding, dan volgen feiten en cijfers over de Long Covid populatie en de maatschappelijke impact van Long Covid, en tenslotte volgen de adviezen (analyse en aanbevelingen).
- In de advisering is gekozen voor drie thema's: (1) Kennis, (2) Participatie en toegankelijkheid en (3) Vertrouwen. De thema's worden voorafgegaan door de kernproblematiek.
- Onder (2) Participatie en toegankelijkheid is een onderverdeling gemaakt naar impact thuis, in de zorg, op het werk en in het onderwijs; de terreinen waarop de meest impact zichtbaar is.

Vervolg

Het secretariaat streeft ernaar om eind volgende week de eindversie te kunnen sturen aan het ministerie van SZW. De vervolgstappen, waarover later meer:

- Verwerking opmerkingen MIT-leden bij het eindconcept.
- Fact check bij expertleden en een aantal zusterorganisaties: OCTAS, RVS, SER, Onderwijsraad, Gezondheidsraad.
- Eindredactie en laatste puntjes op de i.
- Verzending aan de minister van SZW en openbaarmaking: zo mogelijk aanbieding en gelijktijdige verzending aan de Tweede Kamer
- Communicatie: publiciteit, webpagina en LinkedIn